

Research Paper

Modeling the process of sustainable development in West Azerbaijan after the Islamic Revolution

Sina Samadzadeh¹, Ali Asghar Pourezat^{2*}, Mojtaba Amiri³

1- PhD Student of Public administration, University of Science and Research, Tehran, Iran

2- Professor of Public Administration, Faculty of Management, Science and Research, Tehran, Iran, University of Tehran, Tehran, Iran.

3- Associate Professor of Public Administration, Faculty of Management, Science and Research, Tehran, Iran, University of Tehran, Tehran, Iran.

Received:

Accepted:

PP:

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

Sustainable Development, Obstacles, Contextual Factors, Strategies and Consequences.

Abstract

The purpose of this research is to design a sustainable development model of West Azerbaijan after the Islamic Revolution. The type of research is applied and developmental in terms of purpose, descriptive-exploratory in terms of execution method and qualitative in terms of data type. The sample of participants in the research included academic experts and experts in the field of sustainable development (9 people) and experienced managers of sustainable development organizations in West Azarbaijan province (9 people) who were selected by purposeful sampling. The data were also analyzed using the foundation's data theorizing approach foundation's data theorizing approach with the systematic method of Strauss and Corbin, during three stages of open, central and selective coding. Based on the findings, 87 concepts from the open codes of the interviews were categorized in the form of 25 subcategories and 11 main categories, which were placed in the form of a model in the form of five main classes, which are: obstacles (caused by the government, caused by the society) civil and caused by the private sector, contextual (political, cultural, social, economic, technological and geographical climate), central phenomenon (economic, social and environmental development), strategies macro (national) level strategies and level strategies Wisdom (regional) and consequences (environmental, social and economic consequences) which describe the model of the sustainable development process of West Azerbaijan after the Islamic Revolution in a deep and rich way. Therefore, by using the proposed model, it can be used for politics. The founders, planners and agents of sustainable development of the province should help in managing this phenomenon.

Citation: Samadzade, Sina, Pourezat, Ali Asghar & Amiri, Mojtaba (): Modeling the process of sustainable development in West Azerbaijan after the Islamic Revolution. Journal of Regional Planning,

DOI:

*Corresponding author: : Ali Asghar Pourezat

Address: Professor of Public Administration, Faculty of Management, Science and Research, Tehran, Iran, University of Tehran, Tehran, Iran

Tell: 09126444878

Email: Pourezat@ut.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Sustainable development is the driving engine of balanced, proportionate and harmonious economic, also social and cultural progress of all societies, especially developing countries. According to the “Implementation of the Law of the Sixth Plan of Economic, Social and Cultural Development of the Islamic Republic of Iran”, the examination of sustainable development indicators such as per capita income, health, education and literacy in West Azarbaijan province shows that despite the high potentials of West Azarbaijan, the underdevelopment of these socio-economic factors is an stylized fact. The novelty of this paper is that the model presented in this study is more comprehensive compared to previous researches in the context; Our contribution to the literature, in addition to examining the theoretical bases, is that strategies and sustainable development outcomes of West Azarbaijan were accounted through comprehensive interview techniques. Throughout the paper, in addition to reviewing and analyzing the interviews with sustainable development experts, conclusions of directly related studies were also considered as benchmarks to our study. Misunderstanding of the obstacles, underlying factors, strategies and corollary of the sustainable development process has led to the disproportionate decisions in this area of research which could lead to the waste of resources and also it could lead to “Grand Plans” failure, including “the national and provincial land acquisition plans”, “five-year economic, socio-economic development plans”, and also “annual budget plans”. To achieve these goals this study tries to design a sustainable development model of West Azerbaijan which could make West Azarbayjan prosper and glow.

Methodology

This research is categorized as “applied and developmental” in terms of purpose, “descriptive-exploratory” in terms of implementation, and “qualitative” in terms of the type of data. The sample of participants in the research are academicians (9 participants), sustainable development experts (9 participants) and experienced managers of sustainable development organizations in West Azarbaijan province (9 participants) who were selected by purposeful sampling. Data is collected by deep interviews; interviews were continued until the theoretical saturation stage was after 18 interviews. The data were also analyzed using Grounded Theory interview approach, during three stages of open, central and selective coding. The Grounded Theory interview tool was used to collect the data, and the data theory framework of Strauss and Corbin's systematic approach was considered for data analysis. The process of data analysis was done in three stages; In the first stage, open coding, primary codes and signs were counted. In the second stage by merging the existing concepts, the first level categories were formed. In order to form the categories, all the concepts formed from the classification of signs were compared to each other to find similarities and differences. During the process of selective coding, a single central category is selected and all other categories are returned to this central category. Based on this central category, a single itinerary is formed, around which all the information is organized. This central category conceptualizes the relationship between the three levels of coding and helps to explain the characteristics of the categories. In this stage of coding, the theorist writes a theory based on the relationships between the categories obtained in axial coding, which describes the studied phenomenon in an abstract way.

Results and Discussion

The description of the model of the sustainable development process of West Azerbaijan after the Islamic Revolution is as follows: one of the most important dimensions of development in any country is the concept of sustainable development with three components of economic development, social development and environmental development. The unfavorable situation of these factors in West Azarbaijan province is affected by obstacles caused by the government with three components: obstacles at the planning level, obstacles at the implementation level and obstacles at the evaluation level, obstacles caused by civil

society and obstacles caused by the private sector at both national and regional levels. Based on the findings, 87 concepts from the open codes of the interviews were categorized in 25 subcategories and 11 main categories, which were placed in five main classes. Our findings show that Obstacles to the sustainable development of West Azerbaijan are as follows: obstacles (caused by the government, caused by the society) civil and caused by the private sector, contextual (political, cultural, social, economic, technological and geographical climate), central phenomenon (economic, social and environmental development), strategies macro (national) level strategies and level strategies wisdom (regional) and consequences (environmental, social and economic consequences) that describe the model of the sustainable development process of West Azerbaijan after the Islamic Revolution in a deep and rich way. Therefore, the implementation of macro (national) and the micro (regional) level strategies, such as the concentration of large-scale investments in the central provinces, lack of attention to the environment in policy-making, mismanagement of resources, and unfair distribution of resources have also been involved in the current state of sustainable development of the province. It is worth mentioning that if all these processes and factors continue, negative environmental, social and economic consequences are expected, such as increasing environmental challenges, drying up of Lake Urmia and rivers, reducing social capital, and increasing damage. social issues, decrease in economic growth and unemployment and poverty of the people.

Conclusion

The purpose of this research is to design a model of the sustainable development process for West Azerbaijan after the Islamic Revolution took place. According to the findings of the study, it can be said that paying attention to the issues caused by the government, private sector and civil society and also formulating sustainable development strategies in accordance with the regional (provincial) and national requirements is very smart and paves the way for sustainable development goals. It can provide grounds for strengthening the level of sustainable development in West Azarbayjan. It is effective to adopt measures and preparations to achieve the goals of the 7th five-year development plan and subsequently improve the level of sustainable development of West Azerbaijan Province. According to the results, it can be stated that if the national and regional components are properly considered in the sustainable development policies and the necessary synergies are created between the introduced factors, aftermath, the necessary field and condition for the realization of Sustainable development will be provided. Realizing the obstacles, underlying factors, strategies and outcomes of the sustainable development process of West Azerbaijan by applying this study's proposed model can help the policy makers, planners and agents of the sustainable development of the province in managing the problem.

طراحی مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی

سینا صمدزاده^۱، علی اصغر پورعزت^{۲*}، مجتبی امیری^۳

۱- دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- استاد مدعو گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، استاد دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳- دانشیار مدعو گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، دانشیار دانشگاه تهران، تهران، ایران.

چکیده

توسعه پایدار موتور محرکه پیشرفت متعادل، متناسب و هماهنگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تمامی جوامع و به‌ویژه کشورهای درحال توسعه می‌باشد. بر این اساس هدف این پژوهش طراحی مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی می‌باشد. نوع پژوهش از نظر هدف، کاربردی و توسعه‌ای، از لحاظ روش اجرا توصیفی-اکتشافی و از لحاظ نوع داده‌ها کیفی محسوب می‌شود. گردآوری داده‌ها با ابزار مصاحبه انجام شد؛ انجام مصاحبه‌ها تا زمان دستیابی به مرحله اشباع نظری ادامه یافت و این اشباع بعد از ۱۸ مصاحبه به دست آمد که شامل ۹ نفر خبرگان و صاحب‌نظران دانشگاهی در حوزه توسعه پایدار و ۹ نفر مدیران مجرب سازمان‌های متولی توسعه پایدار در استان آذربایجان غربی بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها نیز با استفاده از رویکرد نظریه‌پردازی داده بنیاد با رهیافت نظام‌مند استراوس و کوربین، طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. بر اساس یافته‌ها تعداد ۸۷ مفهوم از کدهای باز مصاحبه‌ها در قالب ۲۵ مقوله فرعی و ۱۱ مقوله اصلی دسته‌بندی شدند که به‌صورت مدل در قالب پنج طبقه اصلی قرار گرفتند که عبارت‌اند از: موانع (ناشی از دولت، ناشی از جامعه مدنی و ناشی از بخش خصوصی)، عوامل زمینه‌ای (زمینه سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و اقلیمی جغرافیایی)، پدیده محوری (توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی)، راهبردها، راهبردهای سطح کلان (ملی) و راهبردهای سطح خرد (منطقه‌ای) و پیامدها (پیامدهای زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی) که مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی را به‌صورت عمیق و غنی توصیف می‌نماید؛ بنابراین شناخت موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدهای روند توسعه پایدار آذربایجان غربی با استفاده از مدل پیشنهادی می‌تواند به سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان و کارگزاران توسعه پایدار استان در مدیریت این پدیده کمک کند.

تاریخ دریافت:

تاریخ پذیرش:

شماره صفحات:

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به‌صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

توسعه پایدار، موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها.

استناد: (؛) سینا صمدزاده، علی اصغر پورعزت، مجتبی امیری (؛) طراحی مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال، شماره، مردشت: صص

DOI

* نویسنده مسئول: علی اصغر پورعزت

نشانی: استاد مدعو گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، استاد دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۲۶۴۴۴۸۷۸

پست الکترونیکی: Pourezzat@ut.ac.ir

توسعه پایدار، مفهومی است که به واسطه پیامدهای منفی زیست‌محیطی و اجتماعی ناشی از رویکردهای توسعه یک‌جانبه اقتصادی پس از انقلاب صنعتی و تغییر نگرش بشر به مفهوم رشد و پیشرفت پدید آمده است. این مفهوم تلاش دارد که با نگاهی نو به توسعه، اشتباهات گذشته بشری را تکرار نکند و توسعه‌ای همه‌جانبه و متوازن را رقم بزند (Jalili and Jafari, 1400). این واژه در مفهوم گسترده آن به معنی "اداره و بهره‌برداری صحیح و کارا از منابع پایه، طبیعی، مالی و نیروی انسانی برای دستیابی به الگوی مصرف مطلوب است که با به‌کارگیری امکانات فنی و ساختار و تشکیلات مناسب برای رفع نیاز نسل امروز و آینده به‌طور مستمر و رضایت‌بخش" امکان‌پذیر می‌شود (Ziyari, 2001, 373).

بررسی شواهد و نتایج تحقیقات پیشین نشان‌دهنده نامناسب بودن وضعیت موجود توسعه پایدار در سطح استان آذربایجان غربی و فاصله زیاد بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب می‌باشد. به‌عنوان مثال بر اساس نتایج تحقیق حیدری و رزاقی (2018) شاخص‌های مختلف توسعه اقتصادی استان آذربایجان غربی در شرایط نامطلوبی قرار داشته و فاصله معناداری با متوسط شاخص‌های کشورهای دارد؛ که مهم‌ترین دلایل آن ضعف‌های مدیریتی موجود در داخل استان و صاحبان صنایع، مسائل فرهنگی و ویژگی‌های جغرافیایی استان عنوان شده است. مطالعه انجام‌شده توسط بارانی و همکاران (2018) نشانگر نامناسب بودن وضعیت توسعه پایدار، نبود طرح‌های توسعه اقتصادی بلندمدت و ضریب بالای بیکاری در استان علیرغم برخورداری از ظرفیت‌های طبیعی و انسانی غنی می‌باشد. همچنین مطالعه انجام‌شده توسط سرور و موسوی (2011) نیز نشان داده است که اکثر شهرهای استان به لحاظ شاخص‌های توسعه پایدار در سطح بسیار پایین قرار دارند به‌گونه‌ای که از ۳۶ شهر استان، ۱۸ شهر با ۵/۷ درصد از جمعیت شهری استان در این سطح از توسعه قرار گرفته‌اند. نتیجه مطالعه محمدی ده چشمه و علیزاده (2014) در خصوص شاخص‌های توسعه پایدار منطقه‌ای در استان آذربایجان غربی نشان داد که شاخص‌های اقتصادی تشکیل‌دهنده توسعه پایدار در بین شهرستان‌های استان دارای وضعیت پراکنش نابرابری در بین شهرستان‌های استان می‌باشند در امر برخورداری از شاخص‌های توسعه بین مرکز استان با سایر شهرستان‌ها شکاف و فاصله وجود دارد.

طبق گزارش عملکرد قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در استان آذربایجان غربی، این استان در دستیابی به اهداف پیش‌بینی‌شده برنامه ششم توسعه در سال ۱۴۰۰، در برخی شاخص‌های مهم با مشکلاتی مواجه بوده است؛ به‌طور کلی بررسی شاخص‌های توسعه پایدار از جمله درآمد سرانه، سلامت، آموزش و سواد در استان آذربایجان غربی نشان می‌دهد که باوجود برخورداری استان از پتانسیل‌های بالا، توسعه‌نیافتگی استان در شاخص‌های مذکور مشهود است. در این امتداد، فقدان مطالعه‌ای که بتواند دیدی کلان از روند توسعه پایدار استان به مدیران ارشد آذربایجان غربی ارائه کند، منجر به تکرار اشتباهات گذشته و بخشی‌نگری شده است تا جایی که مدیران، در بازه‌های چهارساله (طول عمر هر دولت) با همان چالش‌هایی مواجه هستند که مدیران چند دوره قبل با آن مواجه بودند و در پاره‌ای از مواقع راهکارهای ارائه‌شده منتج به نتیجه هم شده است اما مدیران جدید از آن‌ها بی‌اطلاع‌اند! این مسئله دغدغه و چالش اصلی پژوهش حاضر است. عدم شناخت موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدهای روند توسعه پایدار، منجر به اتخاذ تصمیم‌های ناآگاهانه در این زمینه شده است و می‌تواند علی‌رغم تأکید اسناد بالادستی و برنامه‌ریزی‌های کلان کشور، منجر به اتلاف منابع موجود و عدم تحقق اهداف برنامه‌های کلان کشور از جمله سند آمایش سرزمین ملی و استانی و برنامه‌های پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و بودجه‌های سنواری گردد. وجه تمایز و نوآوری تحقیق در آن است که مدل بومی ارائه‌شده در این تحقیق در مقایسه با پژوهش‌های پیشین کامل‌تر است؛ زیرا علاوه بر بررسی مبانی نظری و احصا شاخص‌ها، از طریق کدگذاری باز، محوری و انتخابی متون مصاحبه‌ها موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدهای توسعه پایدار استان آذربایجان غربی احصا شد. در حین پژوهش علاوه بر بررسی و تحلیل متون مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان، بسیاری از تحقیقات انجام‌شده توسط سایر محققان نیز مورد بررسی قرار گرفت، در پایان خروجی مدل با مدل‌های پیشین مقایسه شد تا وجه تمایز و تفاوت آن مشخص شود. نتایج پژوهش حاضر می‌تواند اطلاعات کاربردی را برای مدیران سازمان‌های متولی توسعه پایدار از جمله سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان آذربایجان غربی فراهم کند تا بر اساس موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدهای شناسایی‌شده، کیفیت تدوین نقشه راه وضعیت توسعه پایدار را ارتقاء دهند؛ تا امکان تحقق هرچه بهتر اهداف برنامه‌های توسعه کشور فراهم گردد. در این امتداد هدف تحقیق علاوه بر بررسی وضعیت موجود، موانع توسعه پایدار استان و جایگاه زمینه‌ای استان، مدل‌سازی روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی می‌باشد و سؤالات آن به شرح ذیل است:

۱. موانع توسعه پایدار آذربایجان غربی کدام‌اند؟
۲. ویژگی‌های زمینه‌ای استان آذربایجان غربی در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی قرار داشته کدام‌اند؟
۳. اتخاذ و اجرای چه راهبردهایی استان آذربایجان غربی را به وضعیت کنونی رسانده است؟
۴. پیامدهای چنین توسعه‌ای چه بوده است؟

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

توسعه پایدار فرایندی است که طی آن مردم یک کشور نیازهای خود را برمی آورند و سطح زندگی خود را ارتقا می بخشند، بی آنکه از منابعی که به نسل های آینده تعلق دارد، مصرف کنند و سرمایه های آتی را برای تأمین خواسته های آتی به هدر دهند.

بنابراین توسعه را زمانی پایدار می خوانیم که مخرب نباشد و امکان حفظ منابع (اعم از آب، خاک، هوا، منابع ژنتیکی، جانوری و...) را برای آیندگان فراهم آورد. در توسعه پایدار اصل این است که منابع طبیعی پایه به گونه ای محافظت شوند که نسل های آینده دست کم به اندازه نسل کنونی تولید و مصرف کنند. شاید بهترین تعریفی که برای توسعه پایدار شده است تعریفی باشد که در گزارش برانتلند^۱ با عنوان "آینده مشترک ما" در سال ۱۹۸۷ مطرح شده است. این تعریف چنین است: توسعه ای که نیازهای زمان حال را برآورده می سازد، بدون آنکه از توانایی های نسل های آینده برای ارضای نیازهایشان مایه بگذارد (Zahedi, 2018: 17). ریشه کنی فقر و توسعه پایدار مأموریت های مشترک بشریت است و از اولویت های اصلی دولت ها است (Cheng and et al, 2018). توسعه پایدار یکی از مقولات مهم حوزه علوم انسانی است که در دهه های اخیر توجه بسیاری از دانشمندان توسعه را به خود جلب کرده است. نگرانی های ناشی از تخریب محیط زیست و از بین رفتن حقوق نسل های آتی، علاوه بر اقتصاددانان، دانشمندان علوم دیگر را نیز به تأمل واداشته است (Farahani Fard, 2010). آرمان و هدف توسعه پایدار، خلق و ایجاد یک جهان بهتر است. این مفهوم که بر پایه تلاش هایی برای گذار از چالش ها و دستیابی به وضعیت مطلوب در مسیر توسعه ایجاد شده است، ابعاد ۳ گانه ای از توسعه اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را در بر می گیرد. با توصیف وضعیت موجود در ایران می توان بر وجود چالش های اساسی در خصوص جنبه های سه گانه توسعه پایدار اذعان داشت (Farzaneh, 2019). به طور کلی توسعه پایدار با سه مؤلفه یکپارچگی محیطی، رونق اقتصادی و برابری اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است (Saemipour and et al. 2019). نبود جو اعتماد در گفتمان ها، مشکلات بودجه ای، دولتی بودن ساختار صنعت و عدم اعتماد به سایر اعضا به عنوان مهم ترین موانع اجرای کار شایسته و در پی آن، توسعه پایدار در استان یزد به شمار می آیند (Bordbar and rt al, 2021). در مجموع از کل استان های ایران به لحاظ شاخص های توسعه پایدار، ۸ استان در رتبه بالا، ۵ استان در رتبه متوسط، ۱۰ استان در رتبه پایین و ۸ استان در رتبه خیلی پایین قرار دارند (Eshgi chahaborj, 2019)

جدول ۱- خلاصه مطالعات و تحقیقات داخلی انجام شده در ارتباط با موضوع پژوهش

پژوهش گر و سال	عنوان پژوهش	روش تحقیق	نتایج
حسینی بر و همکاران (2023)	شناسایی اولویت ها و قابلیت های توسعه پایدار مناطق مرزی	توصیفی و تحلیلی	با ایجاد امنیت مرزی در وهله اول و سپس ایجاد تجارت مرزی، رونق کشاورزی و صنایع وابسته و همچنین بهره برداری از معادن منطقه می توان به توسعه و پیشرفت دست یافت.
علمی (2021)	عوامل اجتماعی مرتبط با مشارکت شهروندان تبریز در روند توسعه پایدار	کمی - پیمایشی	مشارکت به عنوان مهم ترین عامل در توسعه پایدار شهری به شمار می رود، به طوری که بدون مشارکت مردم، برنامه ریزی و توسعه پایدار شهری امکان پذیر نیست.
بردبار و همکاران (2021)	تحلیلی بر توسعه پایدار منطقه ای با تأکید بر معرفی موانع کار شایسته	کمی - پیمایشی	نبود جو اعتماد در گفتمان ها، مشکلات بودجه ای، دولتی بودن ساختار صنعت و عدم اعتماد به سایر اعضا به عنوان مه ترین موانع اجرای کار شایسته و در پی آن، توسعه پایدار در استان یزد به شمار می آیند.
اصغری و همکاران (2021)	تحلیلی بر چالش ها و راهبردهای توسعه پایدار منطقه ای با رویکرد آینده پژوهی	کمی - کاربردی	آینده چالش های پیش روی توسعه پایدار منطقه آزاد ارس به شدت تحت تأثیر ضعف مدیریت و نبود برنامه مشخص برای توسعه آنها؛ ضعف نهادهای مالی - پولی؛ و وجود محدودیت های قانونی برای توسعه کالبدی بخش صنعت در وسعت زیادی از منطقه مصوب به دلیل مناسب بودن این زمین ها برای کشاورزی قرار خواهد گرفت.
معصومی و همکاران (2020)	عوامل اجتماعی فرهنگی مؤثر بر فرایند توسعه پایدار در شهرهای صنعتی	توصیفی - تحلیلی	استفاده از رسانه های جمعی، استفاده از کتاب و مجله، تخصص و مهارت، حکمرانی خوب، رفتارهای زیست محیطی، تمایل به مشارکت، حقوق شهروندی و اوقات فراغت بر توسعه پایدار شهری تأثیر دارند.
عشقی چهار برج و همکاران (2019)	سنجش توسعه پایدار استان های ایران بر مبنای برنامه ریزی محیطی	توسعه ای - کاربردی	در مجموع از کل استان های ایران به لحاظ شاخص های توسعه پایدار، ۸ استان در رتبه بالا، ۵ استان در رتبه متوسط، ۱۰ استان در رتبه پایین و ۸ استان در رتبه خیلی پایین قرار دارند.

¹ -Brundtland

نتایج نشان‌دهنده غفلت یا کاستی‌های برنامه‌های توسعه در خصوص پایداری اجتماعی بوده و بر لزوم تقویت شاخص‌های مرتبط از طریق توجه مضاعف بدان‌ها در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آتی توسعه به‌ویژه در بعد اجتماعی است.	اسنادی و کتابخانه‌ای	ارزیابی پایداری اجتماعی در برنامه‌های توسعه ایران بر پایه چارچوب توسعه پایدار استراتیژیک	فرزانه (2020)
--	----------------------	--	---------------

منبع - یافته‌های تحقیق

جدول ۲- خلاصه مطالعات و تحقیقات خارجی انجام‌شده در ارتباط با موضوع پژوهش

پژوهشگر و سال	عنوان پژوهش	روش تحقیق	نتایج
سو ^۲ و همکاران (2021)	به‌سوی دستیابی به توسعه پایدار: نقش نوآوری در فناوری، پذیرش فناوری و انتشار CO2	کمی	پذیرش فناوری، صادرات با فناوری بالا و مصرف برق باعث افزایش در انتشار CO2 می‌شود. لذا نیاز به تدوین سیاست‌های نوآوری و پذیرش فناوری برای استفاده بهتر از فناوری و اطمینان از محیط سبز لازم است.
زیولو ^۳ و همکاران (2020)	نقش مالیه پایدار در دستیابی به اهداف توسعه پایدار	کمی	پیوندی قوی بین مدل مالیه پایدار و ابعاد توسعه پایدار شامل پایداری اجتماعی، پایداری محیط‌زیست و پایداری اقتصادی یافت شد
بالی و یانگ ^۴ (2020)	دستیابی به اهداف توسعه پایدار: مشکلات و استراتژی‌ها	کیفی	کشورهای پیشرفته بر عوامل اجتماعی و محیطی توسعه پایدار تمرکز می‌کنند، درحالی‌که کشورهای درحال توسعه بیشترین تمرکز خود را بر روی عوامل اقتصادی و اجتماعی می‌کنند.
برای ^۵ (2020)	تأثیر نسل چهارم صنعت بر اهداف توسعه پایدار	مقاله مروری	از فناوری‌هایی مانند اینترنت اشیا، هوش مصنوعی، تجزیه و تحلیل داده‌ها، یادگیری ماشین، چاپ سه‌بعدی و ... می‌توان برای ایجاد، گسترش و نظارت بر اثربخشی توسعه پایدار و انطباق با محیط‌زیست استفاده کرد.

منبع - یافته‌های تحقیق

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، تاکنون مطالعه‌هایی در زمینه توسعه پایدار انجام شده است؛ اما کاستی موجود در آنها این است که روند توسعه پایدار استان آذربایجان غربی را به تصویر نمی‌کشند و هرکدام از پژوهش‌ها به چند مورد از عوامل مؤثر یا پیامدهای توسعه پایدار پرداخته‌اند؛ همچنین، پژوهشی که طبق مدل حکمرانی خوب به دست‌بندی موانع توسعه پایدار پرداخته باشد و از تحلیل محیطی سازمان (PEST) برای تبیین عوامل زمینه‌ای توسعه پایدار استان پرداخته باشد یافت نشد. لذا با توجه به شکاف نظری موجود در پیشینه‌های تجربی، می‌توان مدل حکمرانی خوب و تحلیل محیطی سازمان را به‌عنوان چارچوب نظری مناسب و استراتیژی نظریه داده بنیاد را رویکرد مناسب برای طراحی روند توسعه پایدار استان آذربایجان غربی به شمار آورد؛ بنابراین با تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی حاصل از جمع‌آوری مصاحبه‌ها و شناسایی موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها، به طراحی مدل در این زمینه پرداخته شد.

مواد و روش تحقیق

طرح پژوهش حاضر از نوع کیفی است. نوع پژوهش ازلحاظ هدف، جزء پژوهش‌های کاربردی و از نوع استقرایی است. مشارکت‌کنندگان در پژوهش شامل مدیران و خبرگان و صاحب‌نظران دانشگاهی در حوزه توسعه پایدار (۹ نفر) و مدیران مجرب سازمان‌های متولی توسعه پایدار در استان آذربایجان غربی (۹ نفر) بودند که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. فرایند انجام مصاحبه‌ها تا زمان دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت و بعد از ۱۸ مصاحبه اشباع نظری حاصل شد. از این تعداد مشارکت‌کننده در پژوهش، ۹ نفر عضو هیئت‌علمی دانشگاه و ۹ نفر مدیر اجرایی بودند؛ که ۱۴ نفر آقا و ۴ نفر خانم بودند. سطح تحصیلات ۱۱ نفر دکتری در رشته‌های علوم انسانی، ۴ نفر فنی مهندسی و ۳ نفر علوم پایه بود.

برای گردآوری داده‌ها از ابزار مصاحبه استفاده شد و برای تحلیل داده‌ها، چارچوب نظریه داده بنیاد رهیافت نظام‌مند استراوس و کوربین مدنظر قرار گرفت. فرایند تحلیل داده‌ها در سه مرحله انجام شد؛ در مرحله نخست، یعنی کدگذاری باز، کدها و نشانه‌های اولیه احصا شدند. در مرحله دوم (کدگذاری محوری) با حذف و ادغام مفاهیم موجود، مقوله‌های سطح اول شکل گرفتند، در راستای تشکیل مقوله‌ها، تمام مفاهیم تشکیل شده از طبقه‌بندی نشانه‌ها با یکدیگر مقایسه شدند تا شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در مقوله‌ها شناسایی شوند. در این فرایند با ترکیب

2. Su

3. Ziolo

4. Bali & Yang

5. Berawi

مفاهیم، مقوله‌ها شکل گرفتند. با تکرار این فرایند و ادغام مجدد مقوله‌ها در مرحله سوم کدگذاری (کدگذاری انتخابی)، دسته‌بندی مقولات شکل گرفت و در نهایت از دل مقوله‌ها الگوی نهایی به دست آمد.

روش‌شناسان کیفی به‌جای استفاده از واژه پایایی و روایی کمی، از ملاک اعتمادپذیری یا قابلیت اعتماد برای ارجاع به ارزیابی کیفیت نتایج کیفی استفاده می‌کنند. تعیین اعتبار و پایایی یافته‌ها، مرحله‌ای حیاتی در فرایند مصاحبه است. پایایی به همسانی نتایج حاصل از مصاحبه و اعتبار به توانایی مصاحبه در سنجش اهداف مدنظر اطلاق می‌شود. اعتبار به میزانی گفته می‌شود که یک روش قادر است هدف مطالعه را بسنجد. در پژوهش حاضر، جهت بررسی پایایی کدگذاری، چند نمونه از مصاحبه‌ها در فاصله زمانی ده روزه مجدداً توسط محقق کدگذاری شد و ضریب توافق محاسبه گردید که برابر با ۷۶ درصد است. با توجه به اینکه میزان پایایی بیش از ۶۰ درصد است می‌توان گفت که درصد پایایی باز آزمون (شاخص ثبات) تأیید شد.

بحث و یافته‌های تحقیق

در این پژوهش به‌منظور شناسایی مفاهیم، در نخستین گام اقدام به جمع‌آوری مبانی نظری پیرامون موضوع گردید. جامعه آماری مورد استفاده برای انجام نظریه داده‌بنیاد، ترکیبی از مبانی نظری موضوع و مصاحبه‌های انجام‌شده با خبرگان دانشگاهی و خبرگان اجرایی بود. نمونه‌گیری در پژوهش تا جایی ادامه یافت که همه دسته‌بندی‌ها اشباع شدند و نمونه‌های بعدی، مطالب تکمیل‌کننده‌ای به اجزای تشکیل‌دهنده مدل اضافه نمی‌کرد. برای استخراج داده‌ها از متون موردبررسی و تحلیل داده‌های کیفی از روش کدگذاری نکات کلیدی استفاده شده است. در مرحله کدگذاری باز متن مصاحبه‌ها در نظر گرفته شد و پس از مطالعه خط به خط، نکات مربوط به موضوع به‌صورت یادداشت‌هایی استخراج شد. حاصل این فرایند، یادداشت‌هایی هستند که به‌صورت داده‌های اولیه در نظر گرفته شدند که مفاهیم از دل آنها استخراج شد. در طول انجام مصاحبه ۸۷ مفهوم اولیه استخراج شد که در جدول ۳ بخشی از نتایج کدگذاری باز ۶ نشان داده شده است.

جدول ۳- تحلیل نکات کلیدی مصاحبه‌ها

کد مفاهیم	مفاهیم استخراجی اولیه	کد مصاحبه	گزاره‌های کلامی مصاحبه‌ها
A1	مشکلات کشور در دوران دفاع مقدس و ضرورت توجه به معیشت مردم	M7, M8, M9, M12, M17, M18	در دهه نخست بعد از انقلاب به نظر حقیر، مانعیت علمی خاصی حاکم نبوده و کشور همه تلاش و منابع را صرف جنگ و در پشت جبهه صرف تأمین مایحتاج مردم نمود.
A2	تمرکز سرمایه‌گذاری‌های کلان در استان‌های مرکزی	M9, M11, M12, M14, M15, M17,	در زیر جلد اقتصاد آنچه رخ داده و سال‌ها بعد نتایجش ملموس شد تمرکز سرمایه‌گذاری‌های کلان در استان‌های مرکزی بوده است اعم از سرمایه‌گذاری عمرانی و یا طرح‌های بزرگ تولیدی و حتی سرمایه‌گذاری توسط بخش خصوصی
A3	عدم توجه به استان‌های مرزی در دوران سازندگی	M1, M5, M7, M9, M11, M12	بعد از اتمام جنگ و دوران موسوم به سازندگی، سرمایه‌گذاری برای بازسازی‌ها و نیز اجرای طرح‌های تولیدی شتاب گرفت. لیکن نوشته یا نانوشته، استان‌های مرزی از مگا پروژه‌ها حذف شدند.
A4	عدم وجود برنامه مدون در زمینه توسعه یا محرومیت‌زدایی	M8, M10, M11, M12	علیرغم تغییرات اساسی در دولت‌ها و گرایش‌های سیاسی آنها، در بحث توسعه یا محرومیت‌زدایی و توازن و تعادل، بحث و بررسی و مستندسازی خاصی وجود نداشته‌اند.
A5	شعارگرایی و دلبستگی به گذشته	M1, M2, M9, M15, M17	هر دولتی صرفاً به تکیه بر شعارهای مربوط ولی با اندکی اختلاف در سلیقه‌ها، با همان روش‌های سابق تأمین اعتبارات عمرانی و هزینه‌ای را ادامه دادند.
A7	عدم پرورش و گزینش سرمایه انسانی مناسب	M1, M7, M9, M11	سرمایه‌ی انسانی که می‌بایست در چنین امر مهم توسعه پایدار تأثیرگذار و عامل باشد، پرورش و گزینش نشده است.
A83	عدم برنامه‌ریزی و مدیریت درست	M1, M2, M5, M7, M12	قضیه اصلی استان مسائل مدیریتی و برنامه‌ریزی است. عدم برنامه‌ریزی درست مانع توسعه است. متأسفانه کاملاً سلیقه‌ای و هردمیایی انجام شده است.
A86	عدم احساس مسئولیت مدیران و نداشتن روحیه خدمت‌گزاری	M2, M5, M7, M8, M11	روحیه خدمت‌گزاری در بین مدیران کمتر است و به ارباب‌رجوع به‌عنوان خدمت‌گیرنده نگاه نمی‌کنند. مدیران احساس مسئولیت نمی‌کنند.
A87	عدم حساب‌کشی و پاسخ‌خواهی از مدیران	M4, M8, M9, M11	پاسخ‌خواهی از مدیران در طول دوره مدیریت و در انتهای آن وجود ندارد. به‌عنوان مثال مدیر ارشدی پست خود را در استان با رشد اقتصادی ۷۶ درصد دریافت کرده و علیرغم کاهش رشد اقتصادی مورد پاسخ‌خواهی قرار نمی‌گیرد و تودیع و معارفه انجام می‌گردد و کار تمام می‌شود.

منبع - یافته‌های تحقیق

مطابق با دیدگاه استراوس و کوربین (۲۰۰۸) هنگامی که مفاهیم ایجاد شدند، لازم است تحلیل گر، آنها را تحت واژه‌هایی با قدرت تبیین بیشتر که مقوله نامیده می‌شوند، گروه‌بندی کند. از این رو در این مرحله، از طریق فرایند مقایسه‌ای، شباهت‌ها و تفاوت‌های مفاهیم، استخراج و بررسی شده و مفاهیم شبیه یکدیگر در یک مقوله یا دسته‌بندی قرار داده شده‌اند؛ برای روایی و اعتبار تخصیص مفاهیم به زیر مقوله‌ها و مقوله‌ها از نظرات خبرگان بهره گرفته شده است. شکل‌گیری مقوله‌ها در کدگذاری باز راهنمای انتخاب پرسش‌ها در مصاحبه‌های بعدی شده و جهت‌گیری انتخاب سوالات به سمت ترتیب و توالی مقوله‌ها سوق پیدا کرده است. مرحله دوم کدگذاری داده‌ها به کدگذاری محوری مرسوم است. در این مرحله، مقوله‌ها به صورت یک شبکه باهم در ارتباط قرار می‌گیرند. هدف این مرحله از کدگذاری، بازگرداندن نظم و انسجام به داده‌های کدگذاری شده، دسته‌بندی، ترکیب و سازمان‌دهی میزان زیاد داده‌ها و باز جمع کردن آنها به شیوه‌های جدید است. در این مرحله از فرآیند تحلیل داده‌های کیفی با رویکرد داده بنیاد، با مقایسه‌ی مستمر و چندین باره‌ی مفاهیم تولیدشده در مرحله قبل، کدگذاری محوری انجام شد. در فرآیند طبقه‌بندی و کدگذاری ممکن است تشابه لغوی بین مفاهیم وجود داشته باشد که این امر در پژوهش‌های کیفی امری طبیعی است و یک مفهوم را بر اساس نزدیک‌ترین ارتباط معنایی و مفهومی که با هر کدام از مقولات دارد می‌توان طبقه‌بندی کرد. ۲۵ مقوله فرعی از ۸۷ مفهوم شناسایی شده در مرحله کدگذاری باز استخراج شد. این مقولات از لحاظ انتزاعی بودن در سطح بالاتری نسبت به مفاهیم مرحله قبل قرار دارند. سپس بر اساس مقوله‌های فرعی، ۱۱ مقوله اصلی ایجاد شد که در جداول شماره ۴ تا ۷ در قالب مدل روند توسعه پایدار استان آذربایجان غربی (موانع، عوامل زمینه‌ای، راهبردها و پیامدها) و نمودار ۱ نشان داده شده است.

جدول ۴- کدگذاری محوری (موانع توسعه پایدار استان)

ابعاد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم (کدهای باز)	
موانع توسعه پایدار	برنامه‌ریزی		عدم وجود برنامه (الگوی) مدون در زمینه توسعه یا محرومیت‌زدایی	
			عدم وجود برنامه‌ریزی منطقه‌ای و استانی برای توسعه	
			برنامه‌ریزی متمرکز در تهران	
	ناشی از دولت	اجرا		عدم اجرای وعده‌های دولت در مورد احیای دریاچه ارومیه
				عدم بهره‌گیری از توان همه کشور در اداره امور
				هماهنگی ضعیف بین متولیان توسعه پایدار
				کم‌توجهی به شایسته‌سالاری و استفاده از متخصصان
				جایگزینی مدیران کم‌تجربه با مدیران باتجربه
				عدم پرورش و گزینش سرمایه انسانی مناسب
				عدم آموزش و گفت‌وگو سازی در زمینه توسعه پایدار
				عدم رصد مستمر شاخص‌های توسعه پایدار
				عدم حضور مسئولین بین مردم و اخذ بازخورد
	ارزیابی			عدم ارزیابی نتایج عملکرد مدیران
				فساد اداری و مالی
				عدم مطالبه‌گری جامعه مدنی در مورد توسعه پایدار
جامعه مدنی	سطح ملی		کم‌توجهی جامعه مدنی به توسعه پایدار	
			عدم آشنایی مردم با اهمیت و شاخص‌های توسعه پایدار	
			عدم تشکیل انجمن‌ها و نهادهای حامی توسعه پایدار	
			خروج افراد نخبه از استان (مهاجرت نخبگان)	
			انگیزه پایین مردم جهت مشارکت مردم در توسعه	
بخش خصوصی	سطح ملی		عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در استان	
			دور بودن سرمایه‌های بخش خصوصی داخلی و خارجی از استان	
			عدم شناخت ظرفیت‌های بخشی و منطقه‌ای	
	سطح منطقه‌ای		عدم احساس مسئولیت بخش خصوصی در مورد توسعه پایدار	
			عدم راه‌اندازی اشتغال‌های کوچک پایدار خودگردان توسط مردم	
			عدم توجه کارخانه‌ها به ملاحظات زیست‌محیطی	

منبع- یافته‌های تحقیق

جدول ۵- کدگذاری محوری (عوامل زمینه‌ای توسعه پایدار استان)

ابعاد	مقوله اصلی	مقوله فرعی	مفاهیم (کدهای باز)
عوامل زمینه‌ای استان	عوامل سیاسی	سطح ملی	تمرکزگرایی (حکمرانی متمرکز) در ساختار سیاسی کشور
			ارتباط بین توسعه مناطق با وابستگی جغرافیایی مقامات مهم سیاسی
			رانت، لابی‌گری و چانه‌زنی در تخصیص و هدایت منابع
	عوامل سیاسی	سطح منطقه‌ای	دخالت سیاسیون (نمایندگان مجلس و مقام‌های سیاسی) در سیستم اداری
			مشکلات کشور در دوران دفاع مقدس
			بی‌ثباتی امنیتی منطقه
	عوامل فرهنگی اجتماعی	سطح ملی	درگیری‌های مرزی پس از وقوع جنگ تحمیلی
			نبود تفکر و اندیشه (فرهنگ) توسعه پایدار
			عدم ترویج و اشاعه فرهنگ توسعه پایدار
			شعارگرایی و دلبستگی به گذشته
			عدم وجود تفکر توسعه عادلانه
		سطح منطقه‌ای	نگرش و ذهنیت منفی ناشی از تقسیم‌بندی کشور به مناطق مرزی و مرکزی و قومیت‌ها
			بخشی‌نگری و عدم وجود تفکر سیستمی
			تنوع قومیتی، فرهنگی و اجتماعی در سطح استان
			حاکمیت فرهنگ کوتوله پروری
			تاب‌آوری بالای مردم (مدارا کن)
	عوامل اقتصادی	سطح ملی	عدم مطالبه‌گری مردم
			عدم باور مردم به قابلیت‌های خود
			بی‌ثباتی (شکستگی) اقتصادی و مالی
			عدم جذابیت فضای کسب‌وکار
تورم			
سطح منطقه‌ای		نبود اقتصاد رقابتی	
		تسلط باندهای مافیایی بر ثروت کشور	
		کمبود سرمایه انسانی و متخصص	
		نقش‌آفرینی بیشتر استان همجوار (تبریز) در اقتصاد	
		بی‌توجهی به زنجیره تأمین در اقتصاد	
عوامل فناوریانه	سطح ملی	فقدان حمایت‌های مالی از توسعه پایدار	
		کمبود منابع موردنیاز توسعه فناورانه	
		عدم بهره‌گیری از تجارب جهانی	
عوامل فناوریانه	سطح منطقه‌ای	برخورداری کم از دانش فنی نوین در کشاورزی و صنعت	
		عدم دسترسی به تجهیزات و ماشین‌آلات جدید	
		ضعف در بهره‌گیری از فناوری	
عوامل اقلیمی/جغرافیایی	سطح ملی	تغییرات اقلیم (آب، هوا و خاک و)	
		کاهش بارندگی‌ها	
	سطح منطقه‌ای	مرزی بودن استان	
		حلقه واسط بین استان‌های مرکزی یا کشورهای خارجی	
		شرایط جغرافیایی استان (فاصله زیاد شهرها از هم و مرکز استان)	
			وسعت زیاد و همسایگی استان با سه کشور

منبع - یافته‌های تحقیق

جدول ۶- کدگذاری محوری (راهبردهای توسعه پایدار استان)

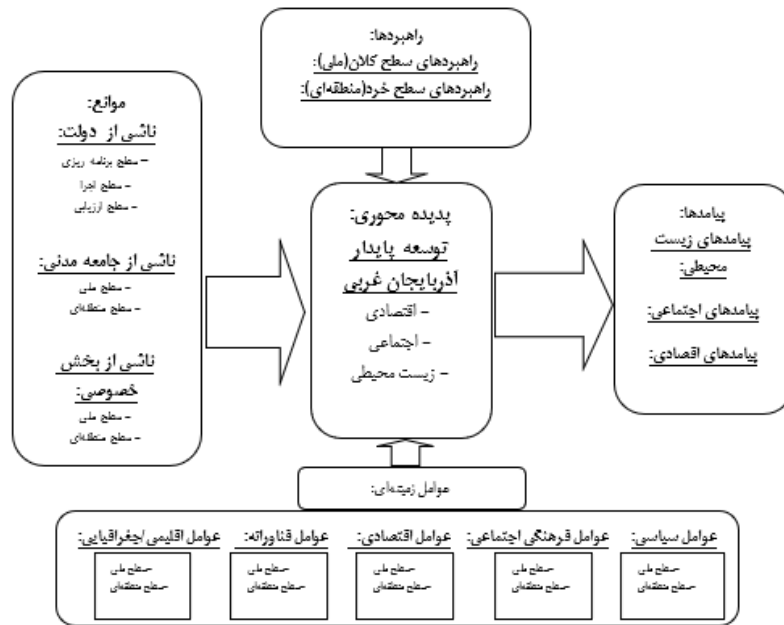
ابعاد	مقوله اصلی	مفاهیم (کدهای باز)
راهبردها	راهبردهای سطح کلان (ملی)	تمرکز سرمایه‌گذاری‌های کلان در استان‌های مرکزی
		توجه صرف به معیشت مردم بعد از جنگ تحمیلی
		عدم توجه به استان‌های مرزی در دوران سازندگی
		تمرکز صرف بر برنامه‌های ۵ ساله
		عدم توجه به محیط‌زیست در سیاست‌گذاری
		تأکید سیاست‌گذاران بر سرمایه‌گذاری در مرکز کشور بعد از دوران جنگ
		توسعه کسب‌وکار تجاری بدون توجه به اقلیم (آمایش سرزمین)

ابعاد	مقوله اصلی	مفاهیم (کدهای باز)
	راهبردهای سطح خرد (منطقه‌ای)	مدیریت نادرست منابع آبی
		توزیع ناعادلانه منابع آب کشور
		اجرای برنامه‌های غیر جامع و کوتاه‌مدت (فرمایشی)
		اجرای طرح‌های فاقد توجه اقتصادی و پرهزینه

منبع - یافته‌های تحقیق

جدول ۷: کدگذاری محوری (پیامدهای توسعه پایدار استان)

ابعاد	مقوله اصلی	مفاهیم (کدهای باز)
پیامدها	زیست‌محیطی	افزایش چالش‌های زیست‌محیطی
		خشک شدن دریاچه ارومیه و رودخانه‌ها
		تخلیه سفره‌های آب زیرزمینی
		فرونشست زمین
	اجتماعی	کاهش سرمایه اجتماعی
		افزایش آسیب‌های اجتماعی
		خروج افراد نخبه از استان
		مهاجرت به خارج از کشور (گریز مغزها)
		کاهش شاخص‌های توسعه انسانی (تحصیل، امید به زندگی و...)
	اقتصادی	افزایش میزان جرم و جنایت و بزهکاری
		کاهش رشد اقتصادی
		بیکاری و فقر مردم

نمودار ۱- مدل روند توسعه پایدار استان آذربایجان غربی

کدگذاری انتخابی آخرین مرحله از فرایند نظریه‌پردازی داده بنیاد است که به توسعه یک تئوری نهایی می‌انجامد. طی فرایند کدگذاری انتخابی، یک مقوله محوری واحد انتخاب می‌شود و همه مقوله‌های دیگر به این مقوله محوری برمی‌گردند. بر مبنای این مقوله محوری، خط سیر واحدی شکل می‌گیرد که همه اطلاعات پیرامون آن ساماندهی می‌شوند. این مقوله محوری رابطه بین سه سطح کدگذاری را مفهوم‌پردازی کرده و به تشریح ویژگی‌های مقوله‌ها کمک می‌کند. در این مرحله از کدگذاری، نظریه‌پرداز از روابط بین مقوله‌های به‌دست‌آمده در کدگذاری محوری، نظریه‌ای به نگارش درمی‌آورد که پدیده مورد مطالعه را به‌گونه‌ای انتزاعی تشریح می‌کند (Strauss and Corbin, 1998).

شرح مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی به صورت روایت گونه و بر مبنای تئوری داده بنیاد بدین صورت است: یکی از مهم ترین ابعاد توسعه یافتگی در هر کشوری، مفهوم توسعه پایدار با سه مؤلفه توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی و توسعه زیست محیطی است. وضعیت نامناسب موجود این متغیر در استان آذربایجان غربی متأثر از موانع ناشی از دولت با سه مؤلفه موانع سطح برنامه ریزی، موانع سطح اجرا و موانع سطح ارزیابی، موانع ناشی از جامعه مدنی و موانع ناشی از بخش خصوصی در دو سطح ملی و منطقه ای می باشد. عوامل سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و اقلیمی/ جغرافیایی در دو سطح ملی و منطقه ای نیز به عنوان بسترها و زمینه های لازم جهت بروز وضعیت موجود توسعه پایدار در استان می باشند. همچنین پیاده سازی و اجرای راهبردهای سطح کلان (ملی) و سطح خرد (منطقه ای) همچون تمرکز سرمایه گذاری های کلان در استان های مرکزی، عدم توجه به محیط زیست در سیاست گذاری، مدیریت نادرست منابع و توزیع ناعادلانه منابع نیز در وضعیت موجود توسعه پایدار استان دخیل بوده اند. شایان ذکر است؛ چنانچه تمامی این فرایندها و عوامل استمرار یابد، انتظار می رود پیامدهای زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی منفی همچون افزایش چالش های زیست محیطی، خشک شدن دریاچه ارومیه و رودخانه ها، کاهش سرمایه اجتماعی، افزایش آسیب های اجتماعی، کاهش رشد اقتصادی و بیکاری و فقر مردم نمودار گردد.

تحلیل سؤال اول پژوهش: موانع توسعه پایدار آذربایجان غربی کدامند؟

در پاسخ به سؤال اول پژوهش، موانع توسعه پایدار آذربایجان غربی پس از انقلاب اسلامی شناسایی شد. به این صورت که با توجه به نتایج تحلیل مصاحبه ها، موانع توسعه پایدار استان آذربایجان غربی شامل سه دسته موانع ناشی از دولت (موانع سطح برنامه ریزی، موانع سطح اجرا و موانع سطح ارزیابی)، موانع ناشی از جامعه مدنی (شامل موانع سطح ملی و موانع سطح منطقه ای) و موانع ناشی از بخش خصوصی (موانع سطح ملی و موانع سطح منطقه ای) می باشند؛ که مشتمل بر شاخص های زیر می باشد: عدم وجود برنامه (الگوی) مدون در زمینه توسعه یا محرومیت زدایی، عدم وجود برنامه ریزی منطقه ای و استانی برای توسعه، برنامه ریزی متمرکز در تهران، عدم اجرای وعده های دولت در مورد احیای دریاچه ارومیه، عدم بهره گیری از توان همه کشور در اداره امور، هماهنگی ضعیف بین متولیان توسعه پایدار، کم توجهی به شایسته سالاری و استفاده از متخصصان، جایگزینی مدیران کم تجربه با مدیران باتجربه، عدم پرورش و گزینش سرمایه انسانی مناسب، عدم آموزش و گفتمان سازی در زمینه توسعه پایدار، عدم رصد مستمر شاخص های توسعه پایدار، عدم حضور مسئولین بین مردم و اخذ بازخورد، عدم ارزیابی نتایج عملکرد مدیران، فساد اداری و مالی، عدم مطالبه گری جامعه مدنی در مورد توسعه پایدار، کم توجهی جامعه مدنی به توسعه پایدار، عدم آشنایی مردم با اهمیت و شاخص های توسعه پایدار، عدم تشکیل انجمن ها و نهادهای حامی توسعه پایدار، خروج افراد نخبه از استان (مهاجرت نخبگان)، انگیزه پایین مردم جهت مشارکت مردم در توسعه، عدم تمایل بخش خصوصی به سرمایه گذاری در استان، دور بودن سرمایه های بخش خصوصی داخلی و خارجی از استان، عدم برنامه ریزی جهت وظایف شغلی، عدم شناخت ظرفیت های بخشی و منطقه ای، عدم احساس مسئولیت بخش خصوصی در مورد توسعه پایدار، عدم راه اندازی اشتغال های کوچک پایدار خودگردان توسط مردم، عدم توجه کارخانه ها به ملاحظات زیست محیطی. طبق نظریه حکمرانی خوب نیز اجزا اصلی تشکیل دهنده حکمرانی هر کشوری شامل دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی است که دسته بندی موانع توسعه پایدار انجام شده در این پژوهش با آن همسو می باشد.

تحلیل سؤال دوم پژوهش: ویژگی های زمینه ای استان آذربایجان غربی در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی قرار داشته است، کدامند؟

بر اساس پاسخ سؤال دوم، عوامل زمینه ای اثرگذار بر توسعه پایدار استان آذربایجان غربی عبارتند از: زمینه سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و اقلیمی جغرافیایی (در سطح ملی و منطقه ای) که شامل شاخص های تمرکزگرایی (حکمرانی متمرکز) در ساختار سیاسی کشور، ارتباط بین توسعه مناطق با وابستگی جغرافیایی مقامات مهم سیاسی، رانت، لابی گری و چانه زنی در تخصیص و هدایت منابع، مشکلات کشور در دوران دفاع مقدس، بی ثباتی امنیتی منطقه، درگیری های مرزی پس از وقوع جنگ تحمیلی، نبود تفکر و اندیشه (فرهنگ) توسعه پایدار، عدم ترویج و اشاعه فرهنگ توسعه پایدار، شعارگرایی و دل بستگی به گذشته، عدم وجود تفکر توسعه عادلانه، نگرش و ذهنیت منفی ناشی از تقسیم بندی کشور به مناطق مرزی و مرکزی و قومیت ها، تنوع قومیتی، فرهنگی و اجتماعی در سطح استان، حاکمیت فرهنگ کوتوله پروری، تاب آوری بالای مردم (مدارا کن)، عدم مطالبه گری مردم، عدم باور مردم به قابلیت های خود، بی ثباتی (شکندگی) اقتصادی و مالی، عدم جذابیت فضای کسب و کار، تورم، نبود اقتصاد رقابتی، تسلط باندهای مافیایی بر ثروت کشور، کمبود سرمایه انسانی و متخصص، نقش - آفرینی بیشتر استان هم جوار (تبریز) در اقتصاد، بی توجهی به زنجیره تأمین در اقتصاد، فقدان حمایت های مالی از توسعه پایدار، کمبود منابع مورد نیاز توسعه فناورانه، عدم بهره گیری از تجارب جهانی، برخورداری کم از دانش فنی نوین در کشاورزی و صنعت، عدم دسترسی به تجهیزات و ماشین آلات جدید، ضعف در بهره گیری از فناوری، تغییرات اقلیم (آب، هوا و خاک و)، کاهش بارندگی ها، مرزی بودن استان، حلقه واسط بین استان های مرکزی با کشورهای خارجی، شرایط جغرافیایی استان (فاصله زیاد شهرها از هم و مرکز استان) و وسعت زیاد و همسایگی

استان با سه کشور می‌باشند. عوامل زمینه‌ای شرایط خاصی هستند که بر کنش‌ها و تعاملات تأثیر می‌گذارند. در واقع بستر شامل مجموعه عواملی خاصی است که برخلاف عوامل علی، به صورت غیرمستقیم بر توسعه پایدار استان اثر می‌گذارد.

تحلیل سؤال سوم پژوهش: اتخاذ و اجرای چه راهبردهایی استان آذربایجان غربی را به وضعیت کنونی رسانده است؟

راهبردهایی که استان آذربایجان غربی را به وضعیت کنونی توسعه پایدار رسانده است عبارت‌اند از: راهبردهای سطح کلان (ملی) و راهبردهای سطح خرد (منطقه‌ای). راهبردهای سطح کلان (ملی) شامل: تمرکز سرمایه‌گذاری‌های کلان در استان‌های مرکزی کشور، توجه صرف به معیشت مردم بعد از جنگ تحمیلی، عدم توجه به استان‌های مرزی در دوران سازندگی، تمرکز صرف بر برنامه‌های ۵ ساله، عدم توجه به محیط‌زیست در سیاست‌گذاری، تأکید سیاست‌گذاران بر سرمایه‌گذاری در مرکز کشور بعد از دوران جنگ و توسعه کسب‌وکار تجاری بدون توجه به اقلیم (آمایش سرزمین) می‌باشند. راهبردهای سطح خرد (منطقه‌ای) نیز مشتمل بر مدیریت نادرست منابع آبی، توزیع ناعادلانه منابع آب کشور، اجرای برنامه‌های غیر جامع و کوتاه‌مدت (فرمایشی)، اجرای طرح‌های فاقد توجه اقتصادی و پرهزینه می‌باشند که استان آذربایجان غربی را به وضعیت کنونی توسعه پایدار رسانده است.

تحلیل سؤال چهارم پژوهش: پیامدهای چنین توسعه‌ای چه بوده است؟

پیامدها عبارت است از آثار و نتایجی که در اثر راهبردهای اتخاذشده به دست می‌آید. بر اساس نتایج سؤال چهارم، پیامدهای توسعه پایدار استان آذربایجان غربی شامل پیامدهای زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد که افزایش چالش‌های زیست‌محیطی، خشک شدن دریاچه ارومیه و رودخانه‌ها (سیمینه‌رود و زرینه‌رود)، تخلیه سفره‌های آب زیرزمینی و فرونشست زمین جزو پیامدهای زیست‌محیطی است. از طرف دیگر کاهش سرمایه اجتماعی، افزایش آسیب‌های اجتماعی، خروج افراد نخبه از استان، مهاجرت به خارج از کشور (گریز مغزها)، کاهش شاخص‌های توسعه انسانی (تحصیل، امید به زندگی و...) و افزایش میزان جرم و جنایت و بزهکاری جزو پیامدهای اجتماعی و در کاهش رشد اقتصادی و بیکاری و فقر پیامدهای جزو پیامدهای اقتصادی وضعیت توسعه پایدار بعد از انقلاب اسلامی بوده است. در مجموع بر اساس نتایج پژوهش، مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی شامل موانع ناشی از دولت (برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی)، جامعه مدنی و بخش خصوصی (سطح ملی و منطقه‌ای)، عوامل زمینه‌ای سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و اقلیمی جغرافیایی (در سطح ملی و منطقه‌ای)، راهبردهای سطح کلان (ملی) و راهبردهای سطح خرد (منطقه‌ای) می‌باشند که بر توسعه پایدار آذربایجان غربی (توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی) تأثیرگذار بوده و پیامدهای زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی مشتمل بر ۱۱ بعد، ۲۵ مؤلفه و ۸۷ شاخص هست که کلیات آن در نمودار ۱ نشان داده شده است.

شناخت ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های توسعه پایدار و روند موجود آن، موانع، راهبردها، علل زمینه‌ای و پیامدهای توسعه پایدار به مدیران استان کمک می‌کند تا با مدنظر قرار دادن عوامل زمینه‌ای (سطح ملی و منطقه‌ای)، تکیه بر راهبردهای سطح خرد و کلان و تمرکز بر موانع ناشی از دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی، نسبت به بهبود وضعیت توسعه پایدار اقدام نمایند. تمرکز بر متغیرهای شناسایی شده در این مطالعه می‌تواند عوامل تعیین‌کننده در توسعه پایدار استان را تحت‌الشعاع قرار دهد.

استنتاج کاربردی از دسته‌بندی متغیرهای شناسایی شده در این تحقیق آن است که ماهیت مؤلفه‌های ملی و منطقه‌ای تأثیرگذار شناسایی شده در این مطالعه، قابل خلاصه شدن در یک مقوله کلان صرف نیست که مؤید دشواری و پیچیدگی مدیریت توسعه پایدار در استان در کوتاه‌مدت می‌باشد. استنتاج بسیار مهم دیگری که می‌توان در خصوص عوامل شناسایی شده داشت، ماهیت دوگانه موجود در آنهاست. به این صورت که مدیران استان و متولیان توسعه پایدار در سطح کشور بایستی ضمن توجه به موانع ناشی از دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی، بایستی به عوامل زمینه‌ای سیاسی، فرهنگی اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و اقلیمی جغرافیایی (ملی و منطقه‌ای) توجه نموده و متناسب با آنها راهبردهایی را برای بهبود توسعه پایدار استان اتخاذ نمایند. به عبارت دیگر از طریق توجه به همه متغیرهای تأثیرگذار منطقه‌ای (خرد) و ملی (کلان) رویکردی جامع در این زمینه اتخاذ نمایند. در این زمینه توجه به متغیرهای محیطی همچون الزامات سیاسی قانونی که از سوی نهادهای بالادستی ابلاغ شده، توجه به الزامات هنجاری و فرهنگی استان و کشور و رعایت الزامات تقلیدی حرفه‌ای، یعنی همانند استان‌های موفق و پیشرو عمل نمودن، می‌توانند تحقق اهداف توسعه پایدار را تسهیل نمایند. چرا که طبق نظریه بوم‌شناسی جمعیت سازمان‌ها، عدم انطباق و همسویی با الزامات محیطی باعث افول و زوال سازمان خواهد شد. علاوه بر این، طبق نظریه نهادگرایی جدید پاول و دی ماجیو، فشارهای نهادی اجباری (قانونی)، نهادی هنجاری (فرهنگ و ارزش‌ها) و نهادی تقلیدی، سازمان‌ها را ملزم به سازگاری و انطباق با سازگاری با قوانین و مقررات، انتظارات فرهنگی جامعه و توجه به طرز عمل‌ها یا خروجی‌های سازمان‌های دیگر می‌نماید و عدم توجه به این الزامات، انحراف محسوب شده و مشروعیت سازمان نزد نهادهای قانون‌گذار و جامعه را از بین خواهد برد و عدم توجه به الزامات تقلیدی و حرفه‌ای، مانع از

شبهات سازمان به سازمان‌های حرفه‌ای خواهد گردید که نشان‌دهنده سهل و ممتنع بودن نیل به توسعه پایدار و تحقق اهداف اسناد موجود در این زمینه است.

یافته‌های این مطالعه و اتفاق نظر صاحب‌نظران در مطالعات پیشین نشان داد که اگر در سیاست‌گذاری‌های توسعه پایدار به مؤلفه‌های ملی و منطقه‌ای توجه شود و هم‌افزایی لازم بین عوامل معرفی‌شده ایجاد شود، زمینه‌ها و شرایط لازم برای تحقق توسعه پایدار فراهم خواهد شد. طبق نتایج این پژوهش، جهت ارتقا سطح توسعه پایدار در استان، اتخاذ راهبردهای ملی (کلان) و منطقه‌ای (خرد) ضمن توجه به عوامل زمینه‌ای و توجه ویژه برای برطرف نمودن موانع شناسایی‌شده با مشارکت همه عوامل و نیروها ضروری است. همچنان که نتیجه مطالعه حسینی بر و همکاران (2023) نیز نشان داد با ایجاد امنیت مرزی در وهله اول و سپس ایجاد تجارت مرزی، رونق کشاورزی و صنایع وابسته و همچنین بهره‌برداری از معادن منطقه می‌توان به توسعه و پیشرفت دست یافت. علمی (2021) نیز نشان داد مشارکت به‌عنوان مهم‌ترین عامل در توسعه پایدار شهری به شمار می‌رود، به‌طوری‌که بدون مشارکت مردم، برنامه‌ریزی و توسعه پایدار شهری امکان‌پذیر نیست. طبق نتایج مطالعه اصغری و همکاران (2021) آینده چالش‌های پیش روی توسعه پایدار منطقه آزاد ارس به‌شدت تحت تأثیر ضعف مدیریت و نبود برنامه مشخص برای توسعه آنها؛ ضعف نهادهای مالی و پولی و وجود محدودیت‌های قانونی برای توسعه کالبدی بخش صنعت در وسعت زیادی از منطقه مصوب به دلیل مناسب بودن این زمین‌ها برای کشاورزی قرار خواهد گرفت. زیاری و محمدی (2015)، در مقاله‌ای با عنوان تحلیلی از ویژگی‌های مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران طی دوره‌های قبل و بعد از انقلاب اسلامی به این نتیجه دست‌یافته‌اند که ساختار مدیریت توسعه منطقه‌ای پیش از انقلاب اسلامی شدیداً متمرکز، دولت‌محور، غیر مشارکتی و متمرکز بر رشد اقتصادی و وابسته به درآمدهای نفتی بوده و نتوانسته است توسعه متعادل مناطق را به ارمغان آورد. همچنین، پس از انقلاب اسلامی نیز با وجود ایجاد ساختارها و نهادهای سیاسی و اداری توسعه منطقه‌ای، همچنان الگو و روال موجود مدیریتی، پاسخگوی نیازهای منطقه‌ای نیست. در نتیجه، اصلاح الگوی مدیریت توسعه منطقه‌ای در ایران ضروری است. نتیجه مطالعه براوی (2019) نشان داد که تأثیر نسل چهارم صنعت بر اهداف توسعه پایدار مؤثر است که با یافته‌های تحقیق حاضر مبنی بر تأثیر عوامل زمینه‌ای فناورانه بر توسعه پایدار همخوانی دارد. همچنین عوامل اجتماعی فرهنگی مؤثر بر فرایند توسعه پایدار در شهرهای صنعتی در تحقیق معصومی و همکاران (2020) و ایدر و حکیمی (2019) با نتایج این تحقیق مبنی بر تأثیر عوامل زمینه‌ای فرهنگی اجتماعی ملی و منطقه‌ای بر توسعه پایدار همخوانی دارد همچنان که مطالعه بالی و یانگ (2020) نیز نشان داده است که کشورهای پیشرفته بر عوامل اجتماعی و محیطی توسعه پایدار تمرکز می‌کنند، درحالی‌که کشورهای درحال توسعه بیشترین تمرکز خود را بر روی عوامل اقتصادی و اجتماعی می‌کنند. نتایج مطالعه فنی و مرصع فر (2020) مبنی بر تأثیر اشتغال سبز و تأثیرات آن بر توسعه پایدار شهری نیز با یافته‌های این تحقیق همخوانی دارد. طبق نتایج مطالعه زمانی و طیبی (2020) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، عامل تعیین‌کننده توسعه پایدار در کشورهای درحال توسعه و کشورهای دارای بازارهای نوظهور است. همچنین مطالعه زیولو و همکاران (2020) نشان‌دهنده وجود پیوندی قوی بین مدل مالیه پایدار و ابعاد توسعه پایدار شامل پایداری اجتماعی، پایداری محیط‌زیست و پایداری اقتصادی است که با نتایج این تحقیق مبنی بر کمبود منابع و امکانات در مسیر توسعه پایدار همخوانی دارد.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

همان‌طور که در مباحث قبلی مطرح شد، هدف این پژوهش طراحی مدل روند توسعه پایدار آذربایجان غربی بعد از انقلاب اسلامی می‌باشد. با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت توجه به موانع ناشی از دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی و تدوین راهبردهای توسعه پایدار متناسب با اقتضات منطقه‌ای (استان) و ملی بسیار هوشمندانه است و راه پیشبرد اهداف توسعه پایدار را هموار می‌سازد و می‌تواند زمینه‌های تقویت سطح توسعه پایدار در استان را فراهم نماید. اتخاذ تدابیر و تمهید اندیشی جهت تحقق اهداف برنامه توسعه پنج‌ساله هفتم و متعاقب آن ارتقا سطح توسعه پایدار استان آذربایجان غربی مؤثر باشد. به‌طور خلاصه برای رفع موانع و تسهیل توسعه پایدار آذربایجان غربی، لازم است با اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های مناسب، باید نابرابری‌ها را کاهش داد و منابع را به‌طور بهینه مدیریت کرد، به تنوع فرهنگی و زبانی توجه و زیرساخت‌های لازم در منطقه ایجاد کرد. همکاری با سرمایه‌گذاران و مردم منطقه، توسعه صنایع محلی و ایجاد فرصت‌های شغلی می‌تواند به توسعه پایدار آذربایجان غربی کمک کند.

در ادامه پیشنهادهای عملی برای به‌کارگیری مدل پیشنهادی تحقیق و اولویت‌بندی مؤلفه‌های آن به شرح زیر ارائه می‌گردد:

بر اساس نتایج تحقیق، موانع توسعه پایدار در استان سه دسته می‌باشد: موانع ناشی از دولت، موانع ناشی از بخش خصوصی و موانع ناشی از جامعه مدنی. پیشنهاد می‌گردد جهت رفع آنها به شرح زیر اقدام شود:

- به‌منظور کاهش میزان تمرکزگرایی در برنامه‌ریزی‌های توسعه پایدار، پیش‌نویس برنامه توسعه پنج‌ساله هفتم با رعایت الزامات سند آمایش سرزمین در استان تهیه و با مشارکت نمایندگان استان بررسی و تصویب گردد.

- با استفاده از سازوکارهای هماهنگی بین سازمانی نسبت به تقویت سطح هماهنگی بین متولیان توسعه پایدار اقدام گردد.
  - در به کارگیری مدیران متولی توسعه پایدار ملاحظات شایسته سالاری و تخصص مورد توجه جدی قرار گیرد.
  - از طریق تعامل دولت و حمایت دولت، نسبت به آموزش و گفتمان سازی در زمینه توسعه پایدار از طریق جامعه مدنی اقدام شود.
  - شاخص های توسعه پایدار به طور مستمر مورد رصد مستمر قرار گرفته و از نتایج به دست آمده در برنامه ریزی های آتی بهره برداری گردد.
  - از طریق تشکیل انجمن ها و نهادهای حامی توسعه پایدار نسبت به تقویت مطالبه گری جامعه مدنی در مورد توسعه پایدار از طریق آشناسازی آنان با حقوق خودشان اقدام شود.
  - از طریق تدوین برنامه مدیریت استعداد در استان از خروج افراد نخبه از استان (مهاجرت نخبگان) پیشگیری شود.
  - بر رعایت ملاحظات زیست محیطی و کنترل آلودگی آن توسط کارخانه ها و شرکت های تولیدی نظارت جدی به عمل آید.
- همچنین بر اساس نتایج تحقیق عوامل زمینه ای بر توسعه پایدار استان تأثیر دارد. پیشنهاد می گردد جهت تقویت آنها به شرح زیر اقدام شود: منابع و امکانات مورد نیاز جهت توسعه فناوری های مرتبط با توسعه پایدار همانند تجهیزات آبیاری قطره ای و بارانی کشاورزی و... فراهم گردد. ضمن به کارگیری دانش فنی نوین در حوزه صنعت و کشاورزی آموزش های لازم جهت بهره گیری کشاورزان از تجهیزات نوین کشاورزی ارائه شود.
- نسبت به توسعه سرمایه انسانی و متخصص مورد نیاز توسعه پایدار از طریق آموزش و ترویج توسعه پایدار اقدام شود.
- از سوی دیگر بر اساس نتایج تحقیق راهبردهای ملی و منطقه ای بر توسعه پایدار استان تأثیر دارد. بر این اساس پیشنهاد می گردد جهت تقویت آنها به شرح زیر اقدام شود:
- توجه به ملاحظات محیط زیستی در سیاست گذاری خرد و کلان مورد تأکید و توجه ویژه قرار گیرد.
  - در توسعه کسب و کارهای تجاری توجه به اقلیم و آمایش سرزمینی مورد توجه و تأکید قرار گیرد.
  - از طریق اجرای برنامه های آموزشی و آگاه سازی، نسبت آشناسازی مردم و کشاورزان و صنعت گران در خصوص ضرورت مدیریت درست منابع آبی اقدام شود.
- از آنجایی که در پژوهش های کیفی، پدیده ها در بستر وقوعشان مورد مطالعه قرار می گیرند، نتایج به دست آمده نیز منحصر به بستر مورد مطالعه بوده و امکان تعمیم پذیری نتایج و یافته ها به دیگر شرایط و موقعیت ها محدود است؛ نتایج پژوهش حاضر با اتکا به دیدگاه ها و تجربیات خبرگان و مدیران سازمان های متولی توسعه پایدار استان آذربایجان غربی حاصل شده، بنابراین به راحتی نمی توان نتایج پژوهش حاضر را به سایر استان ها تعمیم داد. پژوهشگران آینده می توانند نسبت به طراحی و تبیین مدل بومی روند توسعه پایدار برای سازمان های علمی مشابه اقدام نموده و نتایج حاصل را با یافته های این تحقیق مقایسه نمایند و به مطالعه تجربه زیسته متولیان توسعه پایدار از طریق روش پدیدارشناسی اقدام نمایند.

سپاس گذاری

بسی شایسته است از استادان گرانمایه جناب آقای دکتر علی اصغر پور عزت و دکتر مجتبی امیری که طی انجام این تحقیق، با کمال صبر و حوصله مرا راهنمایی نمودند، تقدیر و تشکر نمایم.

References

1. Asghari, S. (2018). Sustainability: Constraining Development? Interdisciplinary Studies in the Humanities, 10(3), 33-56. doi: 10.22035/isih.2018.283. (In Persian).
2. Askari-poor Geluyake, H. Bordbar, G. Sabokro, M. & Morovati Sharifabadi, A. (2021). An Analysis of Regional Sustainable Development with Emphasis on Introducing Barriers to Decent Work (Case Study of Yazd Industry Sector). Journal of Regional Planning, 43(11), 109-123 DOI: 10.30495/jzpm.2021.4021. (In Persian).
3. Azadnia, M. Zahedi, S. Majdeddin, A. Bade, K. & pourabedi, M. R. (2018). Designing and Explaining a policy assessment model to measure the impact of ICT on promoting Sustainable Development. Iranian Journal of Public Policy, 4(1), 139-155. DOI: 10.22059/ppolicy.2018.66853 (In Persian).
4. Bali Swain, R. & Yang-Wallentin, F. (2020). Achieving sustainable development goals: predicaments and strategies. International Journal of Sustainable Development & World Ecology, 27(2), 96-106. <https://doi.org/10.1080/13504509.2019.1692316>.

5. Barani Pasian, V. Aghaei, A. & Tawakli, S. (2018). Compilation of sustainable development strategies of West Azarbaijan border province. *Journal of Border Studies*, 7(1 (series 23)): 45-65. http://bss.jrl.police.ir/article_92561.html . (In Persian).
6. Berawi, M. A. (2019). The role of industry 4.0 in achieving Sustainable Development Goals. *International Journal of Technology*, 10(4), 644-647. DOI: <https://doi.org/10.14716/ijtech.v10i4.3341>
7. Dalevska, N. Khobta, V. Kwilinski, A. & Kravchenko, S. (2019). A model for estimating social and economic indicators of sustainable development. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 6(4), 1839. https://www.researchgate.net/publication/333886025_A_model_for_estimating_social_and_economic_indicators_of_sustainable_development .
8. Dehshiri, M. (2016). Globalization and Sustainable Development. *Environmental Education and Sustainable Development*, 4(2), 64-75. https://ee.journals.pnu.ac.ir/article_2656.html . (In Persian).
9. Elmi, M. (2020). Participation and development: Some socio-individual factors related to the participation of the citizens of Tabriz. *Journal of Iranian Social Development Studies*, 12(47), 93-102. https://jisds.srbiau.ac.ir/article_16096.html?lang=en . (In Persian).
10. Eshghi Chaharborj, A. Nazmfar, H. & Alavi, S. (2018). Measuring the sustainable development of Iran's provinces based on environmental planning. *Regional Planning*, 9(33), 29-42. DOR: 20.1001.1.22516735.1398.9.33.3.6 (In Persian).
11. Farahani Fard, S. (2010). Theological foundations of sustainable development. *Scientific Journal "Philosophy of Religion"*, 7(5), 41-60. https://jpht.ut.ac.ir/article_22394.html?lang=en . (In Persian).
12. Farzaneh, H. (2019). Evaluation of social sustainability in Iran's development plans based on the strategic sustainable development framework. *Shabak*, 6 (57), 173-186. <https://ensani.ir/file/download/article/1621230819-10161-13-4.pdf> . (In Persian).
13. Garkhlo, M. & Hosseini, S. (2016). indicators of sustainable urban development, *Journal of Geography and Regional Development*, No. 8, Spring and Summer, 159-160-161. <https://doi.org/10.22067/geography.v5i8.4231> . (In Persian).
14. Guarini, E. Mori, E. & Zuffada, E. (2021). Localizing the Sustainable Development Goals: a managerial perspective. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JPBAFM-02-2021-0031/full/html> .
15. Heydari, H. & Razaghi, S. (2018). Investigating the obstacles to the growth of economic development indicators of West Azarbaijan Province from the perspective of industry activists in the private and public sector: with emphasis on the grounded theory method. *Economic Sociology and Development*, 8(2), 135-165. DOR: 20.1001.1.23224371.1398.8.2.6.4. (In Persian).
16. Hosseinbor, Kh; & Anvari, M R. (2023). Identify priorities and sustainable development capabilities of border areas. Case study: (Gosht city), *Journal of Regional Planning*, 13(49), 191-204. DOI: 10.30495/JZPM.2021.25402.3685. (In Persian).
17. Hosseini, S. I. Navabakhsh, F. & Seedy, F. (2019). Designing a social development model influenced by the social capital of Arak metropolis with an emphasis on Putnam's theory. *Political Studies Quarterly*, 13(50), 61-86. https://jourm.azadshahr.iau.ir/article_681163.html . (In Persian).
18. Jalili, A. & Jafari, M. (2021). "Success or failure in wealth creation" This is the main story.\Strategic Goal Setting in Climate Change. *Iran Nature*, 6(3), 142-142. doi: 10.22092/irn.2021.124436. (In Persian).
19. Kamali, Y. (2012). Analysis methods and sustainable development policy implementation models. *Development Strategy*, 29, 117-148. <https://www.magiran.com/paper/showpdf/2abdf7de-62b5-4a23-810f-6994f5154955?p=1003072&m=3733> . (In Persian).
20. Kamousi, j. Asghari, H. Poursheykhian, A.R. & Hasanimehr, S. (2022). Analysis of Sustainable Development Guidelines & Challenges with Future Trending Survey (Case Study: ARAS Free Region). *Journal of Regional Planning*. 11(44), 103-118. DOI: 10.30495/jzpm.2022.4068. (In Persian).
21. Latifi, G. (2003). Sustainable urban development and cultural development. *Social Science*, 10(22), 131-153. DOR: 20.1001.1.17351162.1382.10.22.5.0. (In Persian).

22. Mansuri, A. (2000). Tourism and Sustainable Development. Scientific- Research Quarterly of Geographical Data (SEPEHR), 9(33), 53-56. DOR: 20.1001.1.25883860.1379.9.33.10.2. (In Persian).
23. Masoumi Jahantalo, M. Jafarina, G. & Paslarzadeh, H. (2019). Investigating socio-cultural factors affecting the process of sustainable development in industrial cities case: Asalouye city, Scientific-Research Quarterly of Urban Research and Planning, 1(1), 1-16. DOR: 20.1001.1.22285229.1401.13.48.9.6. (In Persian).
24. Mohammadzadeh, Y. Hekmati Farid, S. & Abdul Alizad, S. (2017). The impact of social development on public health. Welfare planning and social development, 8(29), 223-271. <https://doi.org/10.22054/qjisd.2016.7890> . (In Persian).
25. Mousavi, S. D. & Nazarian, A. (2014). Evaluation of Urban Sustainable development in Citys Development Process based of morris area technique (Malayer case study). Territory, 10(issue 40), 1-14. https://sarzamin.srbiau.ac.ir/article_7922.html?lang=en . (In Persian).
26. Onyango, G. & Ondiek, J. O. (2021). Digitalization and Integration of Sustainable Development Goals (SGDs) in Public Organizations in Kenya. Public Organization Review, 1-16. DOI:10.1007/s11115-020-00504-2.
27. Saemipour, H. Malekian, A. & Ramezan zadeh lasbuei, M. (2020). An Investigation of Social Capital of Beneficiaries toward sustainable Rural Development (Case study: Telobine village, Mayamey county, Semnan province). Journal of Range and Watershed Managment, 73(2), 367-377. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2020.232758.1120> . (In Persian).
28. Safaralizadeh, I. Hosseinzadeh, R. & Akbari, M. (2017). Analysis of the relative efficiency of Middle East countries in terms of sustainable development indicators. Regional Planning, 8(29), 1-11. https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_2754.html . (In Persian).
29. Sarwar, R. Mousavi, M. N. (2011). Evaluation of the sustainable development of the cities of West Azarbaijan province. Geography, 9(28), 7-28. <https://sid.ir/paper/150519/en> . (In Persian).
30. Su, C. W. Xie, Y. Shahab, S. Faisal, C. Nadeem, M. Hafeez, M. & Qamri, G. M. (2021). Towards Achieving Sustainable Development: Role of Technology Innovation, Technology Adoption and CO2 Emission for BRICS. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(1), 277. <https://www.mdpi.com/947346> .
31. Taherpour, N. (2018). Sustainable development, goals and functions. Boom Koreh Student Magazine, 2(2), 14-17. https://ecosphersj.ut.ac.ir/article_76183.html . (In Persian).
32. Fanni, Z. & Morsa Far, S. (2019). Green employment and its effects on sustainable urban development (case study: Isfahan metropolis). Scientific-Research Quarterly of Economics and Urban Management; 9 (33), 1-14. doi: 20.1001.1.23452870.1399.9.33.1.3. (In Persian).
33. Zahedi, S. S. (2017). Sustainable Development, Tehran, Samt Publications. (In Persian).
34. Zamani, Z. & Tayyabi, S. K. (2019). Foreign direct investment, the determining factor of sustainable development in developing countries and countries with emerging markets. Sustainable Growth and Development Research (Economic Research), 20 (4), 65-33. <http://ecor.modares.ac.ir/article-18-40572-fa.html> . (In Persian).
35. Ziari, K. (2001). Sustainable development and responsibility of urban planners in the 21st century. Journal of the Faculty of Literature & Tehran Humanities University N, 160. https://journals.ut.ac.ir/article_13542.html . (In Persian).
36. Ziolo, M. Bak, I. & Cheba, K. (2021). The role of sustainable finance in achieving Sustainable Development Goals: does it work? Technological and Economic Development of Economy, 27(1), 45-70. DOI: 10.3846/tede.2020.13863.